

Hukuka Müzik Estetiği Penceresinden Bir Bakış Denemesi*

Hatike Dilara AĞAOĞLU CANAY**

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK–ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Bu makale Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde sunmuş olduğum “Hukuk ve Müzik” başlıklı doktora tezimden türetilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı, dilaraagaoglu@yahoo.com, **ORCID:** 0000-0002-7980-7856.

Makale geliş tarihi: 8 Mayıs 2024 **Makale kabul tarihi:** 16 Haziran 2024

Atıf önerisi: Ağaoğlu Canay, Hatike Dilara, “Hukuka Müzik Estetiği Penceresinden Bir Bakış Denemesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 82, Sayı 3, Temmuz 2024, s.429-446. **DOI:** 10.30915/abd.1480556.

HUKUKA MÜZİK ESTETİĞİ PENCERESİNDEN BİR BAKIŞ DENEMESİ

ÖZ

Müzik ve hukuk birlikteliği, disiplinler arası bir çalışma örneğidir. Birbirine ilk bakışta iki benzemez olarak görülebilecek müzik ve hukuk disiplinleri arasında oldukça ilginç benzerlikler bulunmaktadır. Her ikisinin de genel ve temel esaslara dayanılarak her seferinde yeniden yaratılan “anlığ” süreçlere dayanıyor olması, en önemli benzerlik noktasını oluşturmaktadır. Hukuk ve müzik ilişkisinin kurulabilmesi için temel başlangıç noktası olan estetikten yola çıkmak ve ikisinin tarihsel gelişimlerini izlemek yararlı olacaktır. Bu çalışma uzun soluklu bir çabanın ilk adımı niteliğinde öncelikle hukuk-estetik ilişkisinden başlamakta ve devamında hukuk-müzik ilişkisine genel bir bakış sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hukuk ve estetik, müzik estetiği, disiplinlerarası hukuk çalışmaları, hukuk ve müzik, hukuk felsefesi

AN ATTEMPT TO LOOK AT THE LAW THROUGH THE WINDOW OF MUSIC AESTHETICS

ABSTRACT

The unity of music and law is an example of interdisciplinary work. There are fascinating similarities between the disciplines of music and law, which may seem dissimilar at first glance. The most important point of similarity is that they are both based on “instant” processes that are recreated each time based on general and fundamental principles. It would be helpful to start from aesthetics, which is the essential starting point for establishing the relationship between law and music, and to follow the historical development of the two. As the first step of a long-term effort, this study starts from the law-aesthetics relationship and then provides an overview of the law-music relationship.

Keywords: Law and aesthetics, music aesthetics, interdisciplinary legal studies, law and music, philosophy of law

GİRİŞ

“Felsefe, evreni bir bütün olarak kavramak için yapılan bir denemedir.”^[1] Disiplinler arası bakış açısı ve yönetime konu olacak kavramlar mutlaka felsefi kavramlar olmak zorunda değilse de (elbette her kavram, kavram olmakla bizzat felsefenin malzemesidir, ancak bu tartışma bu yazının konusu değildir), burada yoğunlaşılması gereken söz öbeği “evreni bir bütün olarak kavramak”tır. “Evrenin hakikati nedir?” sorusuyla yola çıkan doğa bilimleri ve “insanın hakikati nedir?” sorusuyla yola çıkan sosyal bilimler kendi yöntem ve içeriklerini oluşturarak cevapları aramışlardır. Öte yandan aşırı uzmanlaşma ve bilimsel sınırların keskinleşmesiyle evrenin gerçeğinin bir bütün olarak algılanması olanak ve olasılığından uzaklaşmıştır. Bunun sakıncasından uzaklaşmanın yolu, farklı disiplinlerin, konuları bir bütünün farklı parçalarını birbirinden bağımsız şekilde ele alarak adeta bütünü paramparça edip tanınmaz hale getirmeleri değil, o konunun bütününe farklı bakış açılarıyla bakmalarıdır^[2]. Bu sorunların aşılmasında bir imkân olarak 1930’lardan itibaren disiplinler arası sahne yerini almıştır.

Birden fazla disiplinin birbirleriyle etkileşimini ifade etmek üzere kullanılan disiplinler arası terimi, geniş bir mecrada anlam olanağı sunmaktadır. Bu perspektif, iki bakış açısının basitçe karşılaştırılması olabileceği gibi, farklı disiplinlere ait kavram, yöntem, epistemolojik kabuller gibi bir çok unsurun farklı şekillerde bir araya getirilip birlikte kullanılabilmesine karşılık gelebilir^[3]. *Georges Nicholas Timasheff* gibi bazı isimler, özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra *Hans Kelsen*’in öncülük ettiği şekliyle hukukun belirli bir ulusal/uluslararası hukuk normu yorumu olarak değil de genel hukuk kuramı; hukuk politikası değil, saf hukuk bilimi olarak kavranması ve dahası psikoloji, biyoloji, teoloji ve etik’in hukuk alanından temizlenmesi gereken konular^[4] olarak kavrandığı doktrinal ortodoksluğa karşı çıkmışlardır. Bu

[1] Ernst von Aster, *İlkçağ ve Ortaçağ Felsefe Tarihi*, İstanbul, İm, 2005, s.37.

[2] Zeliha Hepkon, “İletişim Bilimleri ve Kültürel Çalışmalar: Bir Disiplinin Sınırları Sorularımızın Sınırlarını Kapsayabilecek mi?”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 5, Sayı 9, 2006/1, s.20.

[3] Lisa R. Lattuca, “Learning Interdisciplinarity: Socicultural Perspectives on Academic Work”, *The Journal of Higher Education*, Cilt 73, Sayı. 6, 2002, s.712.

[4] Ertuğrul Uzun, “Hukukun Saf Kuramı- Okuma Notları”, *Hukuk Kuramı*, Cilt 1, Sayı 5, Eylül-Ekim 2014, s.53.

karşı çıkışı, hukukun gelişiminin toplumun kendisinde olduğu iddiasıyla desteklemişlerdir. Amerikan Hukuki Realizminin de bu arayışı derinleştirerek, hukukun disiplinler arasılığının yolunu açmış olduğu söylenebilir^[5].

Tüm bu gelişmeler ışığında edebiyatla hukukun ilişkisi de ilginç ve özel bir seyir izlemiş, iki disiplinin bir araya gelmesiyle yeni bir disiplinler arası akademik alan oluşmuş, Amerika ve Avrupa'da bu şekilde hatırı sayılır miktarda çalışma yapılmıştır. 1900'lerin başlarında Amerika'da *John Wigmore* ve *Benjamin Cardozo* öncülüğünde hukuk fakültesi ders programlarına edebiyat ve hukuk dersleri eklenerek “edebiyat olarak hukuk” ve “edebiyatta hukuk” şeklinde iki yaklaşımın gelişmesine olanak sağlanmıştır^[6]. Bu gelişmenin devamında, hukuk ve tiyatro/drama ve bunlarla ilişkili olarak da sinema, hukuk ve edebiyat alanının bir dalı olarak hukuk eğitiminde kendine yer bulmuştur^[7].

Hukuku “anlamak” çabası, söz konusu gelişmeler ışığında müzik ve hukuk birlikte düşünülebilir mi sorusunu da beraberinde getirmektedir. Müziğin seslerden kurulu yapısı nedeniyle bu birlikteliği “hukuk ve estetik” çalışmalarının bir alt dalı olarak düşünmek uygun olmakla birlikte, bu nitelikteki çalışmaların başlıklarında “estetik” kavramı geçse dahi tam olarak bu içeriği sağlayıp sağlamadıkları da bir tartışma konusudur. Yine de hukukla sözlü müzik ilişkisinin kurulduğu pek çok çalışma bulunmaktadır ve bu şekliyle hukuk-müzik ilişkisi, hukukun edebiyatla biraradılığına benzer şekilde kurulabilir.

Bu çalışmadaki ön kabul, gerçekliğin farklı disiplinlerin o gerçekliği sahiplenerek tek başlarına yaptıkları açıklamalara sıkıştırılmayacak olmasıdır. Gerçekliğin bütün “gerçekliğiyle” ve “gerçekliğinin” algılanabilmesi

[5] W. Douglas Vick, “Interdisciplinarity and the Discipline of Law” *Journal of Law and Society*, Cilt 31, Sayı 2, 2004, s.182.

[6] Hüseyin Öntaş, “Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisinin Alt Dallarından Biri Olarak: Hukuk ve Edebiyat”, *Varlık*, Sayı 1180, 2006/1, s.11.

[7] Hüseyin Öntaş, “La/a (L) Minör Çılgınlıklar Ansiklopedisi Fasikül No:1: Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Alanında Alternatif Eğitim Metodları Öneren Bir Disiplin: Hukuk Ve Edebiyat Ve Tiyatro” https://www.academia.edu/398347/La_a_L_Min%C3%B6r_%C3%A7%C4%B1%C4%9F%C4%B1klar_Ansiklopedisi_Fasik%C3%BCl_No_1_Hukuk_Felsefesi_Ve_Sosyolojisi_Alan%C4%B1nda_Alternatif_E%C4%9Fitim_Metodlar%C4%B1_%C3%B6neren_Bir_Disiplin_Hukuk_Ve_Edebiyat_Ve_Tiyatro

HAKEMLİ

için farklı yönlerden bakmak gerekir. Bunun için de disiplinlerin birbirlerinin birikimine, perspektiflerine ve yöntemlerine ihtiyacı vardır. Hukuku ilişkilendirecek farklı disiplin olarak müziğin/ müzik estetiğinin seçilmiş olması ise, öncelikle müziğin de hukukun da zamansallık niteliklerinin benzerliğinden kaynaklanmaktadır. Örneğin plastik sanatlarda nesne “durur”. Müzik eserinin icrasında ise eserin her seferinde baştan ve kendine özgü bir biçimde yeniden ortaya çıkması söz konusudur. Elbette “estetik” ve “sanat” kavramsal olarak birlikte olmak zorunda değildirler. Bununla birlikte müzik felsefesi alanında müziğin bir sanat olup olmadığı ya da sanat olmağının niteliği ayrı bir tartışma konusudur. Ancak bizim kurmak istediğimiz ilişki bakımından bu tartışmalar konu dışı bırakılmış, hukuku anlamak için yanına getirilen disiplinlerin formülü olarak kullanılan “hukuk ve...” ilişkilerinden müzik seçilmiştir.

Çalışmanın bileşenlerinden biri müziktir ve aslında hukukla arasındaki ilişkinin kavranılabilmesi için müzikle ilgili de bir terminoloji bilgisi gerekmektedir. Ancak bu açılımın bir makale sınırları içinde yapılamayacak olması nedeniyle hukukla bağlantılı olduğu kadarıyla temel tanımlarla yetinilecektir.

İlk olarak, hukuk ve estetik bakış açısının bir araya getirildiği çalışmalara ve bu bir arada bulunuşun hangi unsurlarla gerçekleştirildiğine değinilmiştir. Ardından hukukun ve müziğin tarihsel gelişimleri içinde özellikle yazılı hale gelme süreçlerindeki eşzamanlılıklar, yapısal benzerlikler ve “gerçekleşmek” için icra edilmelerinin gerekmesi şeklindeki benzerliklere dikkat çekilmiştir.

I. GENEL OLARAK HUKUK- ESTETİK İLİŞKİSİ

Hukuk ve estetik, hukukun da estetiğin de “biricik” olanla uğraşıyor olması^[8] üzerinden birbiriyle ilişkilendirilebilir. Bazen yalnızca hukuki semboller/i majları düzenleme anlamında bazen yargısal ve akademik metinlerdeki epistemolojiye ya da yönetime odaklanma bazen de hukuku bizzat geniş çaplı bir estetik aktivite olarak ele alma biçiminde çalışmalar yapıldığı görülmektedir^[9]. Hukukun çeşitli aşama ve görünümündeki estetik

[8] Zehra Gönül Balkır, “Hukuk ve Adalet Estetiği Üzerine Bir Deneme” *HFSA* 23, İstanbul Barosu, 2012, s.50.

[9] Jacqueline Stevens, “Legal Aesthetics of the Family and the Nation: AgoraXchange and Notes Toward ReImaging the Future” *N.Y.L. SCH. L. REV.*, Sayı 49, 2004-2005, s.319.

öğelerin incelenmesinden ziyade “hukuk ve..” başlığında, sanatın bir dalıyla ilişkilendirilmesi daha yaygındır. Hukuk ve estetik ilişkisinin, en fazla hukuk ve edebiyat alanında ürün vermesi şaşırtıcı değildir, zira hukukun temel malzemesi de metinlerdir. Örneğin, hukukun estetikle bağlantısını olarak edebiyat üzerinden kurmak suretiyle Güney Afrika’da *apartheid* rejiminden sonraki yıllarda, edebî ve hukuki tarzların birbirine benzeyip benzemediği; edebi metinlerin ve hukuki söylemin karşılıklı dönüşümünün toplumu ne şekilde etkilemiş olduğu “hukuk, estetik ve sınırdalık/eşiklik” başlığı altında incelenmiştir^[10]. Hukuk ve edebiyat bir yanda bağımsız bir çalışma alanı iken diğer yanda hukuk ve estetik ilişkisinin kurulduğu çalışmalarda da varlık göstermektedir. Öte yandan tiyatro ve sinemanın da yönteminin temelinde anlatı bulunmakta olduğu için bunlar da da hukuk ve edebiyat başlığı altında değerlendirilmektedir.

Amnon Reichman, sinemanın hukuk hakkındaki algı ve bilgiyi oluşturmak için esaslı bir yol olduğunu söylemektedir. Yazar, hukuk ve sinema söyleminin temelini hukuk ve edebiyat ya da hukuk ve anlatı çalışmaları olduğunu, metinsellik anlamında bu ilişkinin hep devam edeceğini, ancak performans ve görsellik unsurlarının bu alanı bağımsızlaştırdığını belirtmektedir^[11]. Hukukun da sinemanın da “perde arkası” olarak tanımlanabilecek sosyal alanı vardır. Her iki alan da çatışan değerleri, normatif yargılamaları konu alır ve aslında bütün insanlık durumlarıyla ilgilidir. Ancak hukuku “gösteri işinin” bir parçası olarak, sinemayı da “hukuki” bir iş olarak algılamak abartılı bir yaklaşım olacaktır^[12]. Hukuk, yapının kısımlarını bir arada tutan iskeletin üstünü kaplayıp perde arkasındakileri saklarken; sinema hukuk icrasındaki ritüelleri ortaya serer, bu şekilde bir yanıyla bu hukuki yapıyı yeniden üretir ve onun devamını sağlar^[13]. Hukukun da sinemanın da uygulamalarındaki içerikleri, mesajların aktarımı bağlamında iletişimsel; gerçekliğin ya da muhtemel gerçekliğin ifadesi bağlamında temsilidir. Bu

[10] Karin Van Marle, Steward Motha (Ed.), *Genres of Critique- Law, Aesthetics and Liminality*, Cape Town, Sun, 2013.

[11] Amnon Reichman, “The Production Of Law (And Cinema): Preliminary Comments On An Emerging Discourse” *Southern California Interdisciplinary Law Journal*, Cilt 17, 2008, s.464.

[12] *Ibid.*, s.485.

[13] *Ibid.*, s.468.

nedenle bu ikisi arasındaki ilişkinin hukuk ve estetik olarak değil de iki sosyal olgunun karşılıklı değerlendirilmesi şeklinde yahut hukuk- edebiyat ya da hukuk- anlatı bağlamında kurulması daha doğru olacaktır.

Pierre Schlag, Amerikan hukuku estetiğine özgülediği yazısında, hukukun estetikle bağlantısının hangi notalarda kurulabileceğini ortaya koymuştur. *Schlag*'a göre, hukukun estetikle ilişkisi “şemacılar”, “enerjiciler” ve “perspektifçiler” olarak üç şekilde kurulabilir. Şemacılar, hukuki kavramsallaştırmalar ortaya çıkarken ve mevzuat hazırlanırken kullanılan şemanın estetik bir yönü de olduğunu söyler. Şemacılar kesip sınıflandırır ve sınırları belirlerler çünkü hukukun bağlayıcılığının sergilenmesi esastır. Bu yönüyle de burada yöntem sorununa vurgu yapılmaktadır^[14]. İkinci olarak “enerji” metaforuyla, hukuk imgesi ve estetiği ilişkilendiren *Schlag*'ın, üzerinde durduğu, bu kez değişim, ilerleme ve denge kavramlarıdır. Değer biçmek, nicelikleri ve oranları ifade etmek esastır ama hukukun asıl işlevi de sınırları belirlemek değil yarışan/karşı karşıya gelen değerleri, politikaları ve amaçları dengelemektir. Bu sürecin özelliği de statik değil dinamik olmasıdır^[15]. Uyumlaştırma, bakış açısı ve bağlam belirleme anahtar kavramları olan perspektifçiler içinse hukuk, gözlemcinin gözüdür. Hukukun yeteneği, birbirinden farklı altyapıları ortak bir zeminde bağdaştırabilmektir^[16].

Brian Butle'a göre, hukukçuların giyimleri, hukukta yemin törenleri ve duruşma ritüelleri, hukukun otoritesini görünür hale getiren estetik unsurlardır. Devletin diğer faaliyetleri, yargılama faaliyeti kadar sembolik anlamla yüklü ritüel içermemektedir. Dinle hukuk arasında bir benzerlik kurulmasının sebebi, her ikisinin de toplumda otoritenin metafizik kaynağı olarak görülmesidir^[17]. *Costas Douzinas* ve *Lynda Nead*, hukukla sanat ilişkisinin ilk defa yargıç *Holmes* tarafından kurulduğunu belirtmişlerdir: a) Hukukçuların işi metinlerledir ve hukukçular geçmişe sevgi duyarlar. Yeniliğe ve yeni dillere mesafelidirler. Sanatta ise durum böyle değil, tam tersidir. b) Sanatçı özgürdür, tutkuludur, kendi cinsiyetinin ve tarihinin etkisi

[14] Pierre Schlag, “The Aesthetics Of American Law,” *Harvard Law Review*, Vol.115, (2002): 1055.

[15] *Ibid.*, s.1070.

[16] *Ibid.*, s.1081.

[17] Brian E. Butler, “Aesthetics and American Law” *27 Legal Stud. F. 203*, 2003, s.210.

altındadır. Yargıcın ise kendi cinsiyeti, tarihi yoktur, onun yüzü maskelidir^[18]. *Douzinias* ve *Nead*, tarih boyunca sanatçının yarattığı imaj karşısında dinin ve devletin sahip olduğu korkuyla, hukuktaki çoğulcu fikir ve yorumlar karşısında duyulan tedirginliği benzetmektedirler^[19].

Richard Sherwin'in yaklaşımı ise, hukuk sisteminin yaygın şekilde görselleştiği, bunun da televizyon, filmler ve başkaca medya araçlarıyla gerçekleştiği tespiti doğrultusundadır. Buna göre artık yargılama pratikleri bir çeşit medya anlatısına dönüşmüştür. Bu durum, hukukun ve popüler kültürün basitçe birbirinin içine girmesi olmayıp, hukukun meşruiyetiyle ilgili ciddi bir aşınma anlamına gelmektedir^[20]. Toplumun kültürünün birer ürünü olan metaforlar, öyküler, artık yapay şekilde medya eliyle üretilmektedir. Bu ürünlerin için de hukuk da bulunmaktadır. Gerçek davalar kurgulaştırılarak ya da belgesel şeklinde sunulularak televizyon ve sinemada gösterilmektedir. *Sherwin*, bu şekilde üretilip belgelenen “gerçekliğin” tehlikesine dikkat çekmekte ve bunun bir ontolojik kaygı doğurduğunu söylemektedir^[21].

Karl Llewellyn, hukuk- estetik ilişkisinin kurulabilmesi için hukuki stil dönemlerinin sanatsal stil dönemlerine karşılık gelip gelmediğini sorarak işe başlamaktadır. Hukuk bir kültür ürünüdür, bu ön kabulde yargılama ve yasa koyma açısından klasik, romantik, gotik vs. dönemden bahsedilip edilemeyeceği de merak konusu olmuştur. Bu sorunun yanıtı *Llewellyn*'in hukuk yaklaşımı açısından önemlidir, zira sanata ve hukuka ait stil dönemleri arasında bir ilişki varsa bu, hukukun toplumdaki fonksiyonunu anlamamıza yardımcı olacaktır^[22]. *Llewellyn*, hukukun bir kültür ürünü olmak bakımından diğer bütün kültür ürünleriyle benzer özelliklere sahip olduğunu iddia etmiştir. Örneğin *Llewellyn*'e göre Amerikan hukuku oluşum-gelişim, olgunluk ve politikayla karakterize olan yeni evre olarak üç döneme ayrılabilir. Söz konusu bu dönemler Amerikan mimarisine de uygulanabilir niteliktedirler.

[18] Costas Douzinias, Lynda Nead, (Ed.), *Law and the Image, The Authority of Art and the Aesthetics of Law*, Londra, University of Chicago Press, 1999, s.3.

[19] *Ibid.*, s.5.

[20] Richard K. Sherwin, *When Law Goes Pop*, The University Of Chicago, 2000, s.5.

[21] *Ibid.*, s.9.

[22] Richard F. Wolfson, “Aesthetics In and About the Law”, *Kentucky Law Journal*, Cilt 33, 1944, s. 47.

Estetikle bağlantıyı, hukuk ile ilgisi olan güzel sanatlar ve edebiyat üzerinden değerlendiren *Llwellyn*, estetiğin bir kavramı olan güzellik ile hukukun ilgisini de şu şekilde kurmaktadır: Güzellik, estetik idealleri sınırlı izole bir olgudur ve hukuki güzelliğin temel testi fonksiyon testidir dahası hukuki estetik de fonksiyonel estetikdir^[23].

Llwellyn'e göre hukuk kelimelerle yaratılmış bir evrendir ve güzellik kavramının hukuk için önemli olmadığı kanısı yaygındır. *Llwellyn* buna alternatif bir bakış açısı sunduğu iddiasındadır^[24]. Hukuki güzellik kavramının her zaman bir fonksiyonellik testine tabi tutulduğunu, güzelliğin hukuku zenginleştirdiğini fakat hukuk için bir teferruat ya da süsleme olmaktan kurtulamadığını belirten *Llwellyn*, hukuki estetiğin bu sebeple öncelikle fonksiyonel estetik olarak arandığı tespitini yapmıştır^[25]. Hukuk sisteminin estetik yönü, mimari estetiğe, ondan da fazla müzik estetiğine benzer. *Llwellyn* için, kurallardan oluşmuş bir hukuk sistemini yüzyıllarca ayakta kalan Orta Çağ katedrallerine benzetmek çok görkemlidir. Katedralin mimari çizimleri mevcut olmasa dahi yapının kendisi (stiline ve muhafaza edilmesine dair) bir bilgi olarak ayakta durmaktadır. Benzer şekilde kurallardan oluşan bir hukuk sisteminin kendisi de stilinin bilgisini sunmaktadır^[26].

Daha önce Amerikan hukukunu üç döneme ayırdığı belirtilen *Llwellyn*, söz konusu dönemlere “stil” bağlamında açıklamalar getirmiştir^[27]. *Llwellyn*'e göre birinci dönem İngiliz hukuku resepsiyonuna, ikinci dönem bir birleştirmeye ve alınan materyalin geliştirilmesi sürecine karşılık gelir. Ona göre bu dönem otoriter, formel ve mantıkidir^[28]. Üçüncü dönemde *Llwellyn*, serbest piyasa ekonomisinin, “bırakınız geçsinler” yaklaşımının hukuki düzenlemelerden sözleşmeye doğru giden bir süreç getirdiğini, buna

[23] *Ibid.*, s.46.

[24] Karl Llewellyn, “On The Good, The True, The Beautiful, In Law”, *University of Chicago Law Review*, Cilt 9, 1942/2, s.227.

[25] *Ibid.*, s.229.

[26] *Ibid.*, s.230.

[27] *Ibid.*, s.234.

[28] *Ibid.*, s.238.

göre artık hukukun bir kurum ya da doktrin olarak kalamayacağını ileri sürmüştür^[29].

Llewellyn' e göre hukukçuların yaptığı işin adı “hukuk uğraşları”dır. Bu bağlamda hukukçular da sanatçı değillerse de sanatçıyla teknisyen arası “zanaatçılar”dırlar^[30]. Özetle *Llewellyn*' in üçüncü dönem olarak ele aldığı modern stil, gerçekçidir. Teknolojinin gelişmesi ve uzmanlıkların artması, yargıyı bilgilendirmek üzere gerçeklikle ilgili teknik veriler ve bilirkişileri gerektirmiştir. Bu durum, hukuk zanaatçısının yaptığı işle ve ait olduğu toplumla ilişkileriyle ilgili, belirleyici, esaslı bir dönüşümdür.

II. HUKUK VE ESTETİK İLİŞKİSİNİN MÜZİK ÜZERİNDEN KURULMA YOLLARI

Hukuk eğitimi sırasında *Jellinek*'in de öğrencisi olmuş olan, müzik dünyasında geliştirdiği analiz yöntemiyle bilinen *Heinrich Schenker*, özgün yaklaşımlarında fikirlerini hukuki terimlerle ortaya koymuştur^[31]. Analiz, müziği anlamak için yapılan yorumlayıcı bir eylemdir. Bir müzik eserinin belirli bir şekilde algılanmasını önermektedir. *Schenker* analizinde bir müzik parçasının yapısal katmanlar olarak algılanması gerekir. Bu analiz, müzik parçasının bütününe temel tonal bloklar üzerine inşa edilmiş olmasına dayalı bir yöntemdir^[32]. *Schenker*, Sokratik yöntem olduğunu söylediği, soru cevap şeklinde ortaya koyduğu konu inceleme yönteminde, kompozisyona dair argümanlarını bir avukat gibi parçalarına ayırmış, nesnesine analitik olarak yaklaşmıştır. *Schenker*, müzikal yasaların tesadüfi olmadığını söylemektedir^[33].

Schenker'in yaklaşımına ilişkin olarak şu değerlendirme yapılabilir: Hocası *Jellinek*'in yaklaşımı oyların sayı değil ağırlık esasına göre değerlendirilmesi esasına dayanıyordu. Benzer şekilde *Schenker*'in evreninde de notalar,

[29] *Ibid.*, s.242.

[30] William Twining, “The Idea of Juristic Method: A Tribute to Karl Llewellyn”, 48 *U. Miami L. Rev.* 119 1993, s.154.

[31] Wayne Alpern, “Music Theory as a Mode of Law: The Case of Heinrich Schenker, Esq”, *Cardozo Law Rev.* 20, 1998-1999, s.1461.

[32] Tom Panhurst, *Schenker Guide*, Routledge, NY, 2008,s.5.

[33] *Ibid.*, s.1467.

oylara benzer şekilde, niceliklerine değil niteliklerine göre değerlendirilirler. Hocasının yaptığı gibi, tonların demokrasisini kabul etmeyen *Schenker*, müzikal meritokrasi taraftarıdır. Notaların değeri frekanslarına, sürelerine göre, müzikal organizasyondaki katkılarına göre tespit edilir^[34]. *Schenker*'e göre; müziğin gelişimiyle, toplumun gelişimi aynı şekildedir. Yazara göre nasıl Alman hukuku düzen- özgürlük diyalektiğini doğal olarak sağlıyorsa, Alman müziğinde de aynı diyalektik sezgi vardır., *Schenker*'e göre *Bach*, *Haydn*, *Mozart* ve *Beethoven* müzikal özgürlüğün alanını tonal düzenin imkanları dahilinde en geniş haline taşımış olan, büyük bestecilerdir. Arap, Japon, Çin ve Yahudi müzikleri ise irrasyoneldir ve karmaşa halindedir^[35].

Modern müzik özgürlükle, toplumun değişimiyle bağlantılıdır. Tonalite artık ömrünü doldurmaktadır, bu durum hukukta bireysel hakların revaç bulması ve toplumdaki keskin hiyerarşilerin dengelenmesine benzetilebilir. İki durumda da bütünlük, bir olma hali dağılmakta, bir kişilik yitimi meydana çıkmaktadır. Müzikal dünyanın farklı ama birbirini bütünleyen bileşenleri ya da yöntemleri olan armoni ve kontrpuan arasındaki ilişkiler bozulmuştur. Her akorun özerk ve dikey varoluş sahibi kılındığı kontrpuantal bağlantılarından koparan *Jean-Philippe Rameau*^[36], “tonal düzeni armonik giyotiniyle tehdit eden müzikal Robespierre” olmuştur. *Rameau*'nun her bir akoru birbiriyle denk hale getirmek şeklinde başlattığı “müzikal demokrasi”, *Arnold Schönberg*'le^[37] her bir tona özerklik verilip atonaliteye ulaşmıştır^[38].

Manderson'a ait “Sözsüz Şarkılar” adlı eserde, hukuk ve adaletin temelinde yer alan estetik yaklaşımlar ele alınmıştır. *Manderson*'a göre; estetik zannedildiği gibi nesnel bir gerçekliğin temsili değildir. Güzellik de tanımlanabilir ve sabitlenebilir bir şey değildir. Önemli olan ve estetiğin sürecidir. Soruyu “estetik bize ne anlatır” ya da “bize ne bildirir” değil, “bunu nasıl yapar” şeklinde sormak gerekir. Sanatçıya da dinleyiciye ait olabilecek bu tecrübe imkanı, estetiğin gerekli ögesini sanatçının niyetinden bağımsızlaştırır ve

[34] *Ibid.*, s.1496.

[35] *Ibid.*, s.1506.

[36] 1683-1764 yılları arasında yaşamış Fransız besteci ve müzik teorisyeni.

[37] 1874-1951 yılları arasında yaşamış Viyanalı besteci.

[38] *Alpern, op. cit.* , s.1507.

estetik nesneye bakışa verir. Bu durumda sanat eseri de estetik için bir aracı, bir şablon haline gelir^[39].

O halde hukuki olguları algılamak için de benzer bir yaklaşım geliştirilebilir. *Gökmen Özmenteş*'in ifadesiyle “müzikal anlamın biricikliği”nden ilerlemek ve *Mihail Bahktin*'in merkezi olmayan, her seferinde yeni anlamlar içeren eylem olanaklarına işaret eden karnaval kavramına işaret etmek gerekir. Bu yaklaşım, estetiğe yeni bir bakış talep eder. Bu, fenomenolojiye ve hermenötik yaklaşımlara da yakın duran, metinlerarası okuma gerektiren ve genellemelere karşı duran bir bakıştır. *Bahktin*'in yaklaşımı, müzikal faaliyetin anlamının hem bireyden bireye geçişeceğini, hem de her bireyin kendi içinde de her seferinde farklı şekilde yaratılacağını ortaya koyar. Anlamın bağlı olduğu şey, üretildiği “an”, bağlam, ilişki/etkileşim olanaklarıdır^[40]. *Gadamer* de yıllık festivallerden örnek verir. Festival, her yıl aynı zamanda yeniden kutlama yapılan bir etkinliktir ama hiçbir yıl bir önceki ya da daha önceki bir şey yeniden canlandırılmaya çalışılmaz. Amaç, festivale ruhunu veren kaynağın “an”da tekrar ortaya çıkmasıdır. Sanat eserinin anlamı da benzer şekilde eserde değil insanın kendisinde bulunur. Geçmiş, şimdiki anın da bir parçasıdır. Bunu idrak etmek, insanın kendi gerçeğini ortaya çıkarmanın bir yöntemidir^[41].

Manderson, politikanın “ne yapabiliriz”, etiğin “ne yapmalıyız”, estetiğin de “neyi nasıl görmeliyiz” sorularının cevap alanı olduğunu dile getirmektedir^[42]. Buna göre estetik, bir metodoloji olarak karakterize edilebilen bir okuma yöntemidir. Yorumlayıcı yönelimle, nesnesi metin, analiz aracı dil, amacı da estetik anlamın özü nasıl biçimlendirdiğini açıklamak olan bir

[39] Desmond Manderson, *Songs Without Music, Aesthetic Dimensions of Law and Justice*, University of California Press, 2000, s.10.

[40] Gökmen Özmenteş, “Tınsal Karnaval Bağlamında Müzikal Anlamın Biricikliği,” *VI. Uluslararası Hisarlı Ahmet Sempozyumu- Müzik Dinleme ve Çalgı Performansında Ses- Tını- Algı Bileşenleri- Sempozyum Tam Metin Kitabı*, Yay. Haz. Çağhan Adar, Afyonkarahisar: Matbaa-i Beka, 2015, s.259.

[41] Burhanettin Tatar, “Hans- Georg Gadamer ve ‘Hakikat ve Yöntem’ (Wahrheit und Methode) Adlı Eseri,” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12-13, Nisan 2001, s.277-306.

[42] Manderson, *op. cit.*, s.43.

yöntemdir^[43]. Bununla birlikte estetiğin, tasvir ediciliği yanında normatif özelliği de vardır ve bu, onun açıklamak yanın da değiştirmek gücü de olduğu anlamına gelir^[44]. Estetik yaklaşım, tolerans, empati ve farklılığa saygı gerektirir. Bu bağlamda estetik, hukukun ve toplumun önemli parçalarından bir olarak kabul edilseydi, adalete bakış, adaletle ilişki de değişebilirdi. Zira adalet, estetik benzeri bir yargıdır. Adalet de estetik de nesneyle değil süreçle teşhis edilir. Bu nesneye bağlı olmama sebebiyle de tanımlanmaları ve öğretilmeleri zordur^[45]. Hukukun estetik boyutu *Manderson*'a göre metinde gizli olan anlamın, olayların ve gerçeklerin farkına varmak, onları ortaya çıkarmak için bir beceri geliştirmek, hassasiyet kazanmakla ilgilidir. Bu bağlamda yargısal bir karar ya da hukuki düzenleme, yalnızca rasyonel fikirlerden ve hukuk dogmatiklerinden değil, estetikten ve formel etkenlerden de kaynaklanır^[46].

---

[43] *Ibid*, s.44.

[44] *Ibid*, s.45.

[45] *Ibid*, s.45.

[46] *Ibid*, s.52.

SONUÇ

Hukuk- estetik ilişkisi müzik üzerinden iki yaklaşım aracılığıyla kurulabilir. Bunlardan biri, ilk eğitimi hukuk olmakla birlikte mesleki kimliğini müzik teorisyenliği üzerinden kurmuş olan *Schenker*'e aittir. *Schenker*, hukuka müzikten bakmak yerine, müziğe hukuktan bakmıştır. Hukuk ve müziği birlikte ve karşılıklı şekilde okumak olanağına farklı bir bakış getiren bu yaklaşım, tarihsel süreç içinde sosyal olguların benzer şekillerde gelişmiş, evrilmiş olduğuna dair bir örnek olarak sayılabilir. Diğer yaklaşımın sahibi ise *Manderson*'dur. O, hukuku müzikal olgulardan hareketle yorumlamıştır. Bunu yaparken de sadece yapısal ve tarihi benzerlikleri ortaya koymakla yetinmemiş aynı zamanda estetik yaklaşımın bir metodolojik süreç olduğunu da belirtmiştir. *Manderson*'un estetik değerlendirmeye ilgili teorik yaklaşımı bir başka çalışmada çok daha kapsamlı olarak ele alınmayı hak etmektedir.

Müzik ve hukuku birlikte ele alırken öncelikle her ikisi için de paradigmatik bir dönüşüm anlamı taşıyan yazılılaşma sürecine bakılmalıdır. Müzik de hukuk da hayatın içinde öncelikle pratik olarak var olmuş, sonrasında bu pratikleri akılda tutmak ve başkalarına aktarılabilmesini sağlamak amacıyla yazılı hale getirilmeye başlanmıştır. Devamında ise yazma pratiği, bu akılda tutma ve aktarma işlevini hatırlanıp aktarılabilme işlevini aşip sistematikleşmiş, kendi iktidarını yaratıp yeniden üretmiştir. Bu şekilde basite indirgenerek ifade edilen bu durum, müzikte armoni kurallarının ve formların egemenliği, hukukta ise farklı şekilleriyle formalizm ve pozitivizm haline gelmiştir. Melodi ve çokseslilik müzik evreni içinde -aynı zamanda politik ya da paradigmatik bir bakışla- iki cephe oluşturmaktadır. Melodi, polifonik müzikte de bulunmaktadır ama, asıl tek sesli, makamsal ya da polifonik olmayan müzik evreni içinde kurucu anlam taşımaktadır. Çok seslilik (armoni anlamında), demokrasi kavramını çağrıştırırsa da içinden geldiği tarihi süreç ya da yapısal özellikleri dikkate alındığında tam tersi bir anlama da sahip olmuştur. Tek sesin mutlak egemenliği üzerine kurulan bunun yeniden üretildiği bir “tonal uzlaşma”, hukuk alanında otorite metaforu olarak da yorumlanabilmektedir.

Müzik ve hukuk alanlarındaki uygulama/ performans ve uygulamacı/ yargıç ikiliklerini değerlendirmek mümkündür. Son yıllarda çeşitli müzik türleri üzerinden müzik ve hukuk ilişkisi kurulduğu görülmüştür. Bu çalışmalar, müzik türleri dikkate alındığında bile (mesela hiphop veya rock müzik sözlerinden bağımsız olarak da politik ve toplumsal göstergeler olarak

değerlendirilebilir) temel olarak şarkı sözlerinin çözümlenmesi üzerinden ilerlemişlerdir. Şarkı sözleriyle ifade edilen psikolojik ya da toplumsal durumlar hukuk bağlamında değerlendirilecek olursa aslında bu, müzik üzerinden değil, edebiyat üzerinden bir ilişki kurmaktır. Sinema anlatısı nasıl hukuk ve edebiyat çalışmalarının bir değişkeni ise, müziğin şarkı sözleri üzerinden hukukla bağlantısı da hukuk ve edebiyat başlığı altında ele alınmalıdır.

Hukuk estetik ilişkisi üzerinden hukuk-müzik ilişkisi kurmaya çalışmak en basit ve en iyiniyetli haliyle bir anlama çabasına daırdır. Bir çaba olduğu unutulmamalıdır. Hukuku anlamak, örneğin adaletin güzel bir şey olduğunu bilirken onu ifade edecek bir araç bulmak, belki de onu estetik deneyimle somutlaştırmaya çalışmak; müzikteki melodi ve çoksesliliğin yahut tek sesliliğin yasayı anlamakta bir fayda sağlayıp sağlamayacağı üzerinde düşünmektir.

KAYNAKÇA

- Alpern, Wayne, “Music Theory as a Mode of Law: The Case of Heinrich Schenker, Esq.” *Cardozo Law Rev.* 20, 1998-1999, s.1459-1511.
- Aster, Ernst von, İlkçağ ve Ortaçağ Felsefe Tarihi, İstanbul, İm, 2005.
- Balkır, Zehra Gönül, “Hukuk ve Adalet Estetiği Üzerine Bir Deneme”, *HFSA* 23, İstanbul Barosu, 2012, s.44-61.
- Butler, Brian E., “Aesthetics and American Law”, *27 Legal Stud. F.* 203, 2003, s.203-220.
- Douzinas Costas, Nead Lynda (Ed.), *Law and the Image, The Authority of Art and the Aesthetics of Law*, Londra, University of Chicago Press, 1999.
- Hepkon, Zeliha, “İletişim Bilimleri ve Kültürel Çalışmalar: Bir Disiplinin Sınırları Sorularımızın Sınırlarını Kapsayabilecek mi?”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 5, Sayı 9, 2006/1*, s.19-27.
- Karin Van Marle, Steward Motha (Ed.), *Genres of Critique- Law, Aesthetics and Liminality*, Cape Town, Sun Press, 2013.
- Llewellyn, Karl, “On The Good, The True, The Beautiful, In Law”, *University of Chicago Law Review*, Cilt 9, 1942/2, s.224-265.
- Manderson, Desmond, *Songs Without Music, Aesthetic Dimensions of Law and Justice*, University of California Press, 2000.
- Öntaş, Hüseyin, “Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisinin Alt Dallarından Biri Olarak: Hukuk ve Edebiyat”, *Varlık*, Sayı 1180, 2006/1, s.11-13.
- Öntaş, Hüseyin “La/a (L) Minör Çılgınlıklar Ansiklopedisi Fasikül No:1: Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Alanında Alternatif Eğitim Metodları Öneren Bir Disiplin: Hukuk Ve Edebiyat Ve Tiyatro” https://www.academia.edu/398347/La_a_L_Min%C3%B6r_%C3%A7%C4%B1kl%C4%9Fl%C4%B1klar_Ansiklopedisi_Fasik%C3%BCl_No_1_Hukuk_Felsefesi_Ve_Sosyolojisi_Alan%C4%B1nda_Alternatif_E%C4%9Fitim_Metodlar%C4%B1_%C3%B6neren_Bir_Disiplin_Hukuk_Ve_Edebiyat_Ve_Tiyatro
- Panhurst, Tom, *Schenker Guide*, Routledge, NY, 2008.

- Reichman, Amnon, “The Production Of Law (And Cinema): Preliminary Comments On An Emerging Discourse”, *Southern California Interdisciplinary Law Journal*, Cilt 17, 2008, s.457-506.
- Özmenteş, Gökmen, “Tınısal Karnaval Bağlamında Müzikal Anlamın Biricikliği”, *VI. Uluslararası Hisarlı Ahmet Sempozyumu- Müzik Dinleme ve Çalgı Performansında Ses- Tını- Algı Bileşenleri- Sempozyum Tam Metin Kitabı*, Yay. Haz. Çağhan Adar, Afyonkarahisar, Matbaa-i Beka, 2015, s.253-264.
- Schlag, Pierre, “The Aesthetics Of American Law”, *Harvard Law Review*, Cilt 115, 2002, s.1047-1118.
- Sherwin, Richard K., *When Law Goes Pop*, The University Of Chicago Press, 2000.
- Stevens, Jacqueline. “Legal Aesthetics of the Family and the Nation: AgoraXchange and Notes Toward ReImaging the Future”, *N.Y.L. SCH. L. REV.* 49, 2004-2005, s.317-352.
- Tatar, Burhanettin, “Hans- Georg Gadamer ve ‘Hakikat ve Yöntem’ (Wahrheit und Methode) Adlı Eseri” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 12-13*, Nisan 200, s.277-306.
- Twining, William, “The Idea of Juristic Method: A Tribute to Karl Llewellyn”, *48 U. Miami L. Rev.* 119, 1993, s.119-158.
- Uzun, Ertuğrul, “Hukukun Saf Kuramı- Okuma Notları”, *Hukuk Kuramı*, Cilt 1, Sayı 5, Eylül-Ekim 2014, s.52-63.
- Vick, W. Douglas, “Interdisciplinarity and the Discipline of Law”, *Journal of Law and Society*, Cilt 31, Sayı 2, 2004, s.163-193.
- Wolfson, Richard F., “Aesthetics In and About the Law”, *Kentucky Law Journal*, Cilt 33, 1944.